

ชื่อเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการคิด: กิจกรรมโครงการ

Title Learning Management for Thinking Skills Development:
A Project-Based Approach

ชื่อผู้เขียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์แก้วตา กรุงวงศ์
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
E-mail: kaewta_kru@utcc.ac.th

บทคัดย่อ

ในยุคสังคมข่าวสารที่แข่งขันกันอย่างรุนแรงเช่นทุกวันนี้ แนวทางในการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ต้องพัฒนาโดยมีคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ได้จัดการเรียนการสอนแบบไฮบริด (UTCC Hybrid Learning System) ที่นักศึกษาสามารถศึกษาทฤษฎีพื้นฐานจากระบบ E-Learning ได้ด้วยตนเองโดยผ่านอินเทอร์เน็ต (Internet) จากนั้นจะเข้าร่วมกิจกรรมแบบ face-to-face ในชั้นเรียน ซึ่งมีกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการคิดหลากหลายรูปแบบ กิจกรรมโครงการเป็นหนึ่งในกิจกรรมการเรียนการสอนและประเมินผล ที่สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร คณะมนุษยศาสตร์ได้กำหนดขึ้นใช้ใน วิชา HG 008 ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ซึ่งเป็นวิชาบังคับของนักศึกษา ชั้นปีที่ 1 ทุกคณะ กิจกรรมโครงการดังกล่าว สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ ดังแบบจำลอง การศึกษา 1-2-3-4 (1-2-3-4 Wholistic Education) กิจกรรมโครงการเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย นักศึกษาได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติจริง ได้ศึกษา ค้นคว้าและลงมือปฏิบัติ ด้วยตนเองตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจ เพื่อแสวงหาความรู้หรือค้นคว้าหาคำตอบในสิ่งที่ นักศึกษาอยากรู้ หรือสงสัยด้วยวิธีการต่าง ๆ เป็นวิธีการเรียนรู้ที่นักศึกษาสามารถเลือกศึกษาตามความสนใจ ของกลุ่มโดยมีอาจารย์ผู้สอนเป็นผู้คอยให้คำแนะนำ การจัดการเรียนรู้เช่นนี้เป็นการพัฒนาการคิดที่สอดคล้อง กับแนวคิดทฤษฎีของบลูม (Bloom's Taxonomy) และเป็นไปตามกรอบการเรียนรู้และมาตรฐานผลการเรียนรู้ ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย (Thai Qualifications Framework for Higher Education) (TQF:HEd)

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาการคิด กิจกรรมโครงการ

Abstract

At the time when there has been such a high competition of media in Thai society, sustainable development can be best achieved through human-centered development. The University of Thai Chamber of Commerce has developed its Hybrid Learning System with an aim for students to conduct their self-directed learning via the university's e-learning system. The lessons uploaded in the system are mainly theoretical concepts to be mastered before students attend their classes. Face-to-face classroom learning activities are diverse and carefully planned to develop the students' analytical and critical thinking skills. A project-based approach is one of the classroom learning activities employed by the teaching staff of HG008 Thai for Communication offered to all UTCC's first-year students. The project-based approach was initiated and based on the ideas of "1-2-3-4 Wholistic Education" from "Buddhism Learning Process". All activities used as part of the project-based approach enable students to learn by themselves through various sources of knowledge depending on the students' own interests. Teachers act as facilitators guiding and giving advice to the students when needed. With these learning outcomes gained by the students, the project-based approach is considered as appropriate to monitor in real classroom interaction in accord to Bloom's Taxonomy and the Thai Qualifications Framework for Higher Education or "TQF: HED" in short.

Keywords : learning management, thinking skills development, project-based approach

การพัฒนาการคิด

การพัฒนาเทคโนโลยีที่เป็นไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตอย่างมาก แต่ขณะเดียวกัน ผลกระทบจากเทคโนโลยีก็มีมากมายเช่นกัน ระบบข้อมูลข่าวสารความเร็วสูงซึ่งเชื่อมโยงโลกเข้าด้วยกันทำให้เกิดการหลั่งไหลของความรู้และวิทยาการด้านต่างๆ ไปสู่พื้นที่ต่างๆ ทั่วโลก ระยะทางหรือเขตแดนของประเทศไม่ใช่ข้อได้เปรียบอย่างแท้จริงอีกต่อไป การแข่งขันอย่างรุนแรงเกิดขึ้นทุกพื้นที่ ประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทยจำเป็นต้องปรับแผนการศึกษาของชาติให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น นักการศึกษาต่างชี้ให้เห็นว่า แนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ต้องพัฒนาโดยมีคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2543)

แผนการศึกษาแห่งชาติตั้งแต่ พ.ศ. 2545 – 2559 ได้กล่าวถึง สภาพปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบันว่าเป็นสังคมที่มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วแต่ขาดความยั่งยืน ขาดสมดุล เนื่องจากสภาพภายในสังคมและการคล้อยตามกระแสโลกาภิวัตน์ของโลก คุณภาพการศึกษาของประเทศไทยโดยเฉลี่ยลดลงและมีมาตรฐานค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับหลายประเทศในระดับเดียวกัน สังคมตกอยู่ในกระแสบริโภคนิยม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม คนส่วนใหญ่ขาดความสามารถในการกลั่นกรอง คัดสรรทางวัฒนธรรม แนวทางการพัฒนาเยาวชนของชาติจึงต้องมุ่งเน้นให้ "คน" เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เพื่อให้กลายเป็นคนดี คนเก่ง

และมีความสุข สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (ชยุต จุลชาติ, 2548)

ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 – 2554) มหาวิทยาลัยมีพันธกิจที่จะต้องพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด ควบคู่ไปกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม การจัดการเรียนการสอนต้องมุ่งเน้นให้นักศึกษามีความรู้ มีทักษะชีวิต มีทักษะในการทำงาน ควบคู่ไปกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ในโลกของข้อมูลข่าวสารปัจจุบัน การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ แทบทุกแห่ง ทุกสถานที่ ไม่ได้เกิดขึ้นในห้องเรียนเท่านั้น ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้หากอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โลกแห่งอนาคตเป็นสังคมของผู้มีความรู้สร้างสรรคิในวงกว้าง พัฒนาตนเองได้จากการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ในโลกที่ซับซ้อนและท้าทายมากขึ้นจะต้องแก้ปัญหาที่เคยคิดว่าแก้ไม่ได้และทำให้เกิดประโยชน์แก่ทุกคน เป็นทักษะของการถ่ายโอนความสามารถในสถานการณ์หนึ่งไปประยุกต์ใช้ในอีกสถานการณ์หนึ่งนั่นเอง

รูปแบบการเรียนรู้เดิมมีพื้นฐานความเชื่อว่า สมอเป็นพื้นที่ว่างๆ การเรียนรู้จึงมาจากการสอนในสถาบันการศึกษา การเรียนรู้ในระบบเดิมมีการท่องจำเป็นหัวใจของการเรียนรู้ เน้นความสำเร็จทางด้านการศึกษาวិชาการเป็นหลัก ไม่ได้เน้นให้เรียนรู้ทักษะชีวิตและทักษะที่ใช้ในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ (ตันสนีย์ ฉัตรคุปต์และอุษา ชูชาติ, 2545) การเรียนรู้เช่นนี้จะพัฒนาผู้เรียนให้เชี่ยวชาญรอบรู้ในวิชาการเฉพาะด้าน แต่ไม่สามารถช่วยในการตัดสินใจเรื่องที่ยาก ไม่ช่วยในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ และปัจจุบันจะไม่สามารถอยู่ในโลกยุคใหม่ที่เต็มไปด้วยข้อมูลและความเปลี่ยนแปลงได้

เมื่อสมอเป็นอวัยวะที่มีศักยภาพในการคิดและการเรียนรู้ เซลล์สมองทำหน้าที่รับรู้และเรียนรู้ได้โดยธรรมชาติ จากนั้นจะเก็บเกี่ยวข้อมูลรอบตัว วิเคราะห์และสร้างความรู้จากกระบวนการคิด มนุษย์จึงสามารถเรียนรู้สิ่งใหม่และพัฒนาตนเองจากการคิดได้มากมาย การฝึกฝนให้ใช้สมองคิดเท่ากับเป็นการฝึกสมองให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ดังที่ รศ.พญ.ตันสนีย์ ฉัตรคุปต์และอุษา ชูชาติ (2544) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ที่ดีเพื่อให้สมองสามารถทำงานอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดว่า การเรียนรู้ต้องเป็นเรื่องของการรู้จักคิด การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องกระตุ้นให้ผู้เรียน คิดเป็น ทำเป็น จึงจะถือว่าเรียนรู้เป็น นั่นคือ ต้องพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด สามารถรับรู้ คาดคะเนและใช้เหตุผลข้อมูลพิจารณาความเป็นไปได้ในแง่มุมต่างๆ ว่า อะไรคือความจริง อะไรคือความถูกต้อง คิดด้วยความรอบคอบระมัดระวัง ใช้สติปัญญาไตร่ตรองมากกว่าการใช้อารมณ์

หากกล่าวถึงระบบการศึกษาแบบเดิม มักจะมีผู้ชี้ชัดว่า ไม่ได้จัดการเรียนรู้ให้คนคิดเป็นแต่เป็นการสอนให้ท่องจำ ส่วนในยุคคลิปิรูปการเรียนรู้เช่นปัจจุบัน ได้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นให้รู้จักคิด รู้จักแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ แต่ที่จริงแล้ว ความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล คมชัด รอบคอบ ตรงประเด็นเป็นธรรมชาติ ไร้อคติยังอยู่ในระดับที่ต้องพัฒนา (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2547) สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนทั่วไปยังไม่สามารถพัฒนาทักษะการคิดได้อย่างชัดเจน

นอกจากนี้ สุคนธ์ สินธพานนท์, วรณี วรณเลิศลักษณ์ และพรณี สินธพานนท์ (2551) ได้เสนอหลักการสำคัญที่สามารถใช้เป็นแนวทางช่วยสร้างผู้เรียนให้มีทักษะทางการคิด ดังนี้

1. กระตุ้นให้ผู้เรียนมีโอกาสแสดงออก ทั้งด้านการทำกิจกรรม และการแสดงความคิดเห็น ให้โอกาสแก่ผู้เรียน ได้ตอบหรือตั้งคำถาม
2. ฝึกให้ผู้เรียนบูรณาการความรู้ของตนเองจากประสบการณ์ที่หลากหลายเป็นองค์ความรู้ใหม่ๆ
3. ฝึกให้ผู้รู้จักรับข้อมูล ข่าวสาร รวบรวมประเด็น คัดเลือกข้อมูล จัดเข้าพวก ลำดับเหตุการณ์ เปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่าง วิเคราะห์รายละเอียด เชื่อมโยงความเกี่ยวเนื่องได้
4. ฝึกให้ผู้เรียนสามารถใช้เหตุผลในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ลงความเห็น วินิจฉัยหลักการใหม่ๆ ใช้วิจารณ์ญาณในการแก้ปัญหาและตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผล
5. ฝึกให้ผู้รู้จักสืบค้น รู้จักขอบเขตของข้อมูล ตั้งประเด็นปัญหา วางแผนเพื่อการวิจัย การพยากรณ์ ผลลัพธ์ คาดคะเนผลข้างเคียง สรุปและพัฒนาแนวความคิด
6. ฝึกให้ผู้รู้จักสร้างความคิดเชิงสร้างสรรค์ ต่อยอดแนวความคิด ตั้งสมมติฐาน สร้างจินตนาการ สร้างทางเลือกใหม่ สร้างนวัตกรรมที่หลากหลาย
7. ฝึกให้ผู้รู้จักประเมินค่า ประเมินข้อมูลจากการอ่าน ฟัง เขียน และการปฏิบัติจริง สร้างแนวคิดที่หลากหลายเพื่อหาทางเลือกที่ดีที่สุด

ความสามารถในการคิดของบุคคลในสังคมเป็นคุณสมบัติสำคัญประการหนึ่ง เนื่องจากผลผลิตทางความคิดช่วยให้เกิดความเจริญงอกงามและความเปลี่ยนแปลง สังคมใดไม่สามารถสร้างคนให้คิดเป็น สังคมนั้นคงต้องตามหลังสังคมอื่นที่คิดนำหน้า ผู้คนในสังคมกลายเป็นกลุ่มคนที่บริโภคผลผลิตความคิดผู้อื่น

ในสังคมไทยภายใต้การจัดการศึกษาแบบเดิม เรามักจะพบเยาวชนที่คิดไม่เป็นหรือไม่ยอมที่จะคิด ขาดจินตนาการและแรงบันดาลใจของตนเอง ปล่อยให้กระแสสังคมพัดพาไปอย่างไร้ทิศทาง

การคิดและการสอนคิดจึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาเพื่อให้ได้คุณภาพสูง การจัดการศึกษาต้องเน้นเรื่องการพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตทุกด้าน ทั้งด้านสติปัญญา คุณธรรมและการเป็นพลเมืองที่ดี แม้ว่า การพัฒนาด้านสติปัญญา มักเป็นด้านที่ได้รับความเอาใจใส่สูงสุด เนื่องจากเป็นสิ่งที่เห็นผลเด่นชัด การวัดผลทางการศึกษานิยมวัดจากการทดสอบต่าง ๆ แต่นักการศึกษาต่างตระหนักว่า การพัฒนาสติปัญญาของผู้เรียนยังทำได้ในขอบเขตที่จำกัด มีผลงานวิจัยนับร้อยเรื่องที่บ่งชี้ว่า ผู้เรียนสามารถทำคะแนนได้ดีในวิชาที่เกี่ยวข้องกับทักษะพื้นฐาน แต่ยังไม่ดีในส่วนที่ต้องใช้ความคิดและเหตุผล เช่น สามารถคิดคำนวณได้เร็วแต่แก้โจทย์ปัญหาได้ไม่ดีพอ (ทิสนา แชมมณีและคณะ 2542)

การสอนเพื่อพัฒนาการคิดไม่ได้มีลักษณะเป็นเนื้อหาที่จะสามารถเห็นได้ง่าย และนำไปอธิบายตามหลักการ การคิดเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากกระบวนการทำงานของสมองในการรวบรวม จัดระบบข้อมูลและประสบการณ์ต่างๆ เป็นกระบวนการที่ต้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรม ให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน เน้นการฝึกทักษะ มีกระบวนการ การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้ เพื่อป้องกันหรือแก้ไขปัญหา กระบวนการเรียนการสอนต้องเป็นการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จาก

ประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและรักการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2546)

กิจกรรมโครงการภายใต้ระบบการเรียนการสอนแบบไฮบริด

การเรียนรู้ที่ดีและยั่งยืนต้องพัฒนาการคิดเป็นพื้นฐานเสมอ ภายใต้ระบบการเรียนการสอนแบบไฮบริดของมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย (UTCC Hybrid Learning System) ในการเรียนแบบ E-Learning นักศึกษาสามารถศึกษาทฤษฎีพื้นฐาน จาก บทเรียนออนไลน์ (Online) ได้ด้วยตนเอง โดยผ่านอินเทอร์เน็ต (Internet) มาล่วงหน้า นักศึกษามีหน้าที่และความรับผิดชอบเข้าไปลงทะเบียนเรียนใน UTCC Hybrid Learning System โดยใช้ User ID และ Password ของตนเอง เมื่อได้รับอนุมัติให้เข้าเรียน นักศึกษาจะต้องเข้าไปศึกษาและทำแบบฝึกหัดในบทเรียน ซึ่งระบบจะบันทึกเวลา รายละเอียดของการเรียน ตลอดจนคะแนนที่นักศึกษาทำได้ไว้ให้อาจารย์ผู้สอนตรวจสอบได้ด้วย

บทเรียนออนไลน์ (Online) วิชา ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร แบ่งเนื้อหาบทเรียนเป็น 4 ทักษะ คือ การฟัง การพูด การอ่านและการเขียน แต่ละทักษะประกอบด้วยแบบทดสอบก่อนและหลังเรียน มีเนื้อหาทฤษฎี ตัวอย่างและแบบฝึกหัด นอกจากนี้ ยังมีบทอ่านและการเรียนรู้จากอินเทอร์เน็ตและสื่อมัลติมีเดียต่างๆ ที่กำหนดให้นักศึกษาไปศึกษาเพิ่มเติมหรือค้นคว้ามาล่วงหน้า

บทเรียนออนไลน์ตามโครงสร้างของระบบ LMS (Learning Management System) มีการออกแบบบทเรียนที่สนับสนุนการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับเนื้อหาสาระ ระหว่างผู้เรียนด้วยกันและระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน โครงสร้างของบทเรียนในระบบนั้น นักศึกษาสามารถซักถามและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยใช้เครื่องมือสื่อสารในรูปแบบต่างๆ ได้ เช่น Webboard, Chat Room, E-Mail เป็นต้น

การเรียนในชั้นเรียนเป็นกิจกรรมแบบ face-to-face เมื่อลดการอธิบายทฤษฎีเบื้องต้นลง อาจารย์ผู้สอนจึงมีเวลาพอที่จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการคิดให้แก่นักศึกษา กิจกรรมต่างๆ ในการเรียนการสอนแบบ face-to-face นักศึกษาจะเป็นผู้ลงมือปฏิบัติเสมอ กระบวนการเรียนการสอนเน้นการทำงานกลุ่ม กระตุ้นให้นักศึกษาใช้รูปแบบการเรียนเชิงรุก (Active Learning) เน้นการสร้างความรู้จากสิ่งที่ปฏิบัติ เป็นการให้นักศึกษาได้ใช้กระบวนการคิด (Thinking System) (แก้วตา กรุงวงศ์, 2553)

การปฏิรูปการเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญในกระบวนการปฏิรูปการศึกษา การพัฒนาองค์ความรู้ด้านการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนที่มีคุณภาพจึงเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็น การจัดการเรียนรู้แบบโครงการเป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการเรียนรู้เพื่อฝึกทักษะกระบวนการคิด กระบวนการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติจริงและรู้จักประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา เพราะโครงการเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษา ค้นคว้า และลงมือปฏิบัติด้วยตนเองตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจ

การเรียนรู้แบบกิจกรรมโครงการเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ หรือการค้นคว้าหาคำตอบในสิ่งที่นักศึกษาอยากรู้ หรือสงสัยด้วยวิธีการต่าง ๆ เป็นวิธีการเรียนรู้ที่นักศึกษาสามารถเลือกศึกษาตามความสนใจของกลุ่ม โดยมีอาจารย์ผู้สอนหรืออาจารย์ที่ปรึกษาโครงการเป็นผู้คอยให้คำแนะนำ

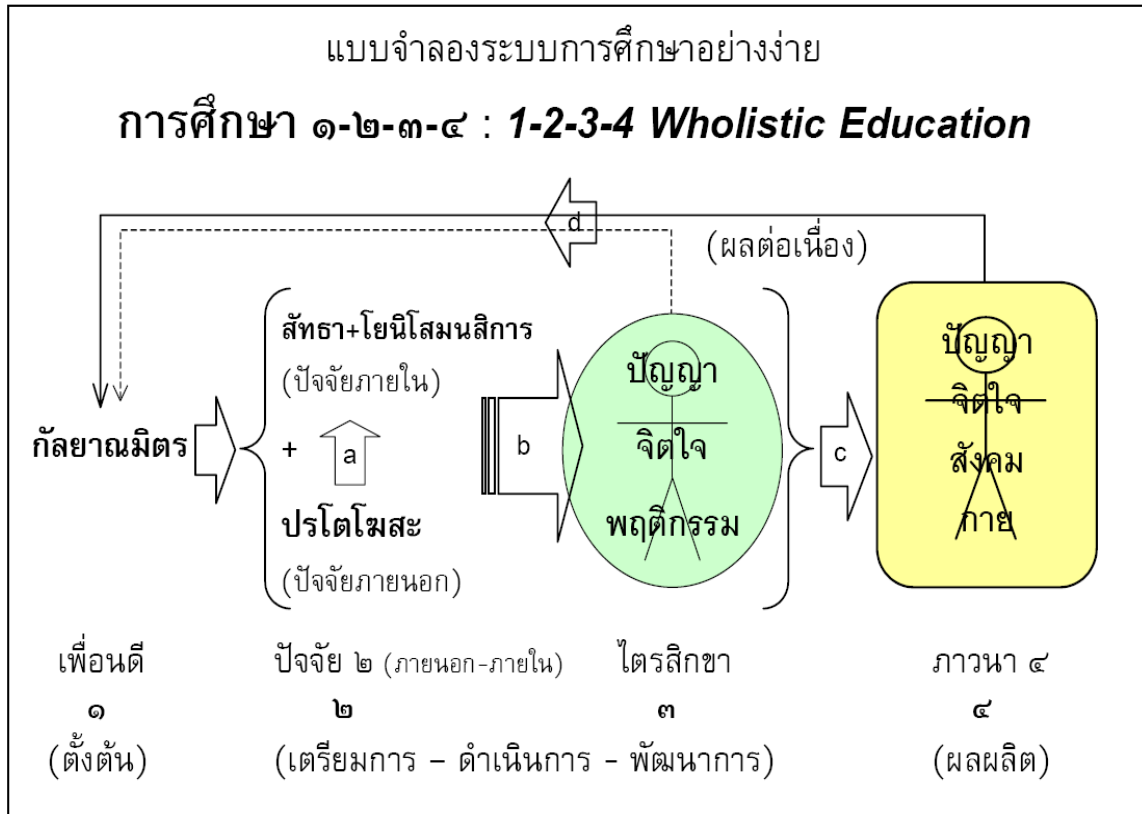
การเรียนรู้แบบกิจกรรมโครงการเป็นการเรียนรู้ที่ใช้เทคนิคหลากหลายรูปแบบนำมาผสมผสานกัน เช่น กระบวนการกลุ่ม การฝึกคิด การเน้นกระบวนการร่วมกันคิด การแก้ปัญหา เป็นต้น เมื่อนักศึกษาเลือกเรื่องที่ยากรู้ตามความสนใจ นักศึกษาจะเป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ เพื่อค้นหาคำตอบโดยอาศัยกระบวนการและวิธีการทางวิทยาศาสตร์ จนนักศึกษาสามารถสรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง

การเรียนรู้แบบกิจกรรมโครงการเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีของบลูม (Bloom's Taxonomy) ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย แต่ละด้านเกิดการเรียนรู้และพัฒนาความสามารถจากต่ำสุดไปถึงสูงสุด ทั้งนี้ ด้านพุทธิพิสัย เริ่มจาก ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์และการประเมินค่า เป็นต้น ด้านจิตพิสัย ได้แก่ การรับรู้ การตอบสนอง การสร้างค่านิยม การจัดระบบ และการสร้างคุณลักษณะจากค่านิยม เป็นต้น ส่วนด้านทักษะพิสัย ได้แก่ ทักษะการเคลื่อนไหว การสื่อสาร การลงมือปฏิบัติ การแสดงออกที่ถูกต้องเหมาะสมจนกลายเป็นธรรมชาติ เป็นต้น ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมโครงการ สามารถดำเนินการตามแนวคิดและทฤษฎีการสอนของบลูม (Bloom's Theory of Learning) ได้ทั้ง 6 ชั้น คือ ความรู้ ความจำ (Knowledge) ความเข้าใจ (Comprehension) การนำไปใช้ (Application) การวิเคราะห์ (Analysis) การสังเคราะห์ (Synthesis) การประเมินค่า (Evaluation) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) และยังเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญทุกขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ ตั้งแต่การวางแผน การออกแบบ การสร้างสรรค์ หรือประยุกต์ใช้ และการประเมินผลงาน โดยมีอาจารย์ผู้สอนเป็นผู้จัดการเรียนรู้ อีกทั้งกระบวนการทั้งหลาย ตั้งแต่การวางแผนการเรียนรู้ การออกแบบการเรียนรู้ การสร้างสรรค์ประยุกต์ใช้และการประเมินผลล้วนเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามแนวคิดจากปรัชญา Constructivism ที่เชื่อว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในตัวผู้เรียน ผู้เรียนสามารถปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางปัญญา สร้างความรู้ผ่านกระบวนการคิดด้วยตนเอง โดยมีผู้สอนเป็นผู้ช่วยจัดการเรียนรู้

สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ได้นำกิจกรรมโครงการมาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้และประเมินผล วิชา HG 008 ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ซึ่งเป็นวิชาบังคับของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ทุกคณะ โดยคิดเป็น 10 เปอร์เซ็นต์ของคะแนนรวมทั้งหมด (คะแนนที่เหลือ 90 เปอร์เซ็นต์ แบ่งเป็นการสอบกลางภาคและปลายภาค 50 เปอร์เซ็นต์ และคะแนนจากการทำกิจกรรมในชั้นเรียนและการเรียนในระบบ E Learning 40 เปอร์เซ็นต์) (สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร, 2553)

การจัดกิจกรรมโครงการเน้นการบูรณาการทักษะการใช้ภาษาไทย ดำเนินการโดย แบ่งนักศึกษาเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละประมาณ 10 คน ร่วมกันศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามความสนใจ โครงการที่ดำเนินการจะต้องแสดงให้เห็นได้ว่า มีการใช้ทักษะทั้ง 4 คือ ฟัง พูด อ่าน และเขียนในการทำงาน นักศึกษาสามารถเลือกศึกษาได้จากสิ่งที่สนใจอยากรู้ในชีวิตประจำวัน จากเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่สังกัด จากสิ่งแวดล้อมในสังคม หรือจากประสบการณ์ต่างๆ ที่ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ต้องการคำตอบหรือข้อสรุปโดยไม่จำเป็นต้องเป็นเนื้อหาวิชาภาษาไทยเท่านั้น

หลักการของกิจกรรมโครงการเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ
 ดังแบบจำลองการศึกษา 1-2-3-4 (1-2-3-4 Wholistic Education) หรือกระบวนการ 3 ป ต่อเนื่อง ที่พระมหา
 พงศ์นรินทร์ จิตวิโส ประธานโครงการประกวดโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติพัฒนาขึ้น (พระมหาพงศ์
 นรินทร์ จิตวิโส, 2552) ดังนี้

แบบจำลองการศึกษา 1-2-3-4หรือกระบวนการ 3 ป ต่อเนื่อง

ลูกศร a : ปฏิบัติ ลูกศร b : ปฏิบัติ ลูกศร c : ปฏิเวธ ลูกศร d : ต่อเนื่อง

1. กระบวนการกัลยาณมิตร

กระบวนการกัลยาณมิตรเป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญ นักศึกษาจะมารวมกลุ่มกันโดยตั้งด้านบวกของแต่ละคนแต่ละฝ่ายออกมาหากันให้ได้มากที่สุด แต่ละคนต้องสวมบทบาทเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน คอยกระตุ้นเตือนช่วยสร้างแรงบันดาลใจ ช่วยสร้างศรัทธา ช่วยสนับสนุนให้โครงการดำเนินไปได้ด้วยดี ขั้นตอนนี้เป็นกรเริ่มต้นการเรียนรู้ที่ดีและดำเนินต่อไปจนถึงปลายทางแห่งความสำเร็จ

2. การเปิดการเรียนรู้ภายใน (ปรโตโมสะ สู่ สัทธาและโยนิโสมนสิการ) (ลูกศร a)

การเปิดการเรียนรู้ภายในเป็นขั้นตอนสำคัญอีกขั้นตอนหนึ่ง เสมือนเป็นจุดเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ภายในตัวมนุษย์ ซึ่งมีหลักเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้สำคัญสองประการด้วยกันคือ “สัทธา” (ความสนใจใฝ่รู้ ความเชื่อใจ เชื่อถือ และความเชื่อมั่น) และ “โยนิโสมนสิการ” (พิจารณาอย่างแยกคาง คัดเป็น น้อมมาใส่ใจไปสู่กุศลได้)

การเปิดการเรียนรู้ภายในจะเกิดขึ้นได้ ต้องอาศัยกาลยามนิตเตรียมการและเลือกใช้ปัจจัยภายนอกมากระตุ้นปัจจัยภายในอย่างพอเหมาะพอดีแก่นักศึกษาและสถานการณ์แวดล้อม ปัจจัยภายนอกดังกล่าวนี้เรียกว่า “ปรโตโฆสะ” ซึ่งมีหลายลักษณะตั้งแต่ หนังสือ ตำรา สื่อต่าง ๆ ตลอดจนคำสอน คำบอกกล่าวของผู้รู้หรืออาจารย์ผู้สอน เพราะเป็นสิ่งที่สร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นในใจ เป็นสิ่งที่ช่วยเตือนจิตสะกิดใจให้ขุกคิดหรือตระหนักสำนึก เป็นสิ่งที่เบี่ยงเบนใจให้เกิดการเรียนรู้ภายในตนเอง มั่นใจขึ้นจนเข้าใจถึงคุณค่า ถึงประโยชน์ของการทำความดี การสร้างคุณธรรมจริยธรรมขึ้นในตน เมื่อเข้าใจถึงประโยชน์ จึงเกิดฉันทะ ความพอใจอยากลงมือกระทำด้วยตนเองโดยไม่ลังเล

เมื่อศรัทธา คือ ความสนใจใฝ่รู้เกิดขึ้น ก็จะช่วยไปกระตุ้น เปิดการเรียนรู้ภายใน คือ กระบวนการคิดพิจารณาอย่างแยกคางหรือที่เรียกว่า โยนิโสมนสิการ ให้เริ่มต้นและทำงานไปด้วยกัน เริ่มตั้งแต่ศึกษาสนใจใฝ่รู้และคิดพิจารณาว่าจะทำอะไร การกระทำนั้นควรตอบโจทย์หรือแก้ปัญหาได้จริง สืบสาวปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง ทั้งบุคคล สถานการณ์ สถานที่ ฯลฯ เริ่มวิเคราะห์และกำหนดเป้าหมายของการทำงาน พิจารณาหาหนทางปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างเป็นจริง ทั้งหมดนี้เป็นวิธีคิดพิจารณาแบบอริยสัจ 4 นั้นเอง

3. กระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม ตามหลักไตรสิกขา (ลูกศร b และ c)

กระบวนการไตรสิกขาเป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม ในด้านพฤติกรรม (ศีล) ด้านจิตใจ (สมาธิ) ด้านปัญญา (ปัญญา) ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ต้องจัดเตรียมเหตุปัจจัยให้เอื้อต่อการกระทำหรือปฏิบัติงานจริง

ศีลเป็นการเรียนรู้ด้านพฤติกรรมหรือการเรียนรู้ทักษะทางสังคมที่จะทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มร่วมกับผู้อื่นอย่างเอื้ออาทร พร้อมที่จะให้กำลังใจและให้อภัยแก่กัน การระมัดระวังคำพูดและการกระทำที่จะไม่เบียดเบียนใคร หากมีการกระทบกระทั่งกันบ้างก็มีศีลกำกับที่จะไม่ให้เกินเลยไปจนทำลายความสัมพันธ์ระหว่างกัน การสำรวมระวังทั้งทางคำพูดและการกระทำ การยอมรับสำนึกผิด การให้อภัยกัน ก่อให้เกิดพัฒนาการทางด้านพฤติกรรม ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น การทำงานกลุ่มจะดำเนินไปได้อย่างราบรื่น

สมาธิเป็นการเรียนรู้ทางด้านจิตใจ ที่ต้องเผชิญสถานการณ์จริงจากการทำงาน ทำให้ต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจ ความขยันหมั่นเพียรกระทำอย่างต่อเนื่องไม่ทอดทิ้ง มีความอดทน ทั้งต่อภาระงานและทั้งต่อคนและสถานการณ์ต่าง ๆ นอกจากนี้ยังหมายถึงการเจริญองกามของ คุณความดีหรือคุณธรรมในจิตใจ อันนำไปสู่ภาวะความสุขสดชื่น แจ่มใส ผ่องใสในจิตใจ ตั้งมั่นเป็นสมาธิ

ปัญญาเป็นการเรียนรู้ที่มาจากกระบวนการสังเกต สำรวจ การคิดการพิจารณาไตร่ตรอง การตัดสินใจอย่างเป็นเหตุเป็นผล เป็นระบบ นำไปสู่ภาวะที่ออกจากปัญหา การเรียนรู้ทางปัญญาเริ่มจากการเรียนความรู้จากปัญญา ขั้นรู้จำ อันได้แก่ หลักธรรมคำสอน ข้อมูลข้อเท็จจริง การจดจำ การจับประเด็น การแยกแยะ การจัดหมวดหมู่ เป็นต้น และพัฒนาขึ้นไปสู่ปัญญา ขั้นรู้คิด อันเกิดจากการฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ การคิดเชื่อมโยงเหตุปัจจัย การคิดพิจารณาคุณค่าแท้คุณค่าเทียม เป็นต้น และพัฒนาไปสู่ปัญญาขั้นรู้แจ้งที่ทำให้แสวงหาทางออกจากปัญหาได้ ตลอดจนปัญญาที่ก่อเกิดจากการลงมือปฏิบัติเพื่อบรรลุผลของการแก้ไขปัญหา และปัญญาติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น นำไปสู่การสั่งสมเป็นประสบการณ์และรู้แจ้งในเรื่องนั้นๆ

4. ขั้นตอนการพัฒนาแบบเวียนรอบต่อเนื่อง (ภาวนา 4 สู่ กัลยาณมิตร) (ลูกศร d)

เมื่อนักศึกษาผ่านกระบวนการเรียนรู้ต่อเนื่องกันในเวลาที่เหมาะสม นักศึกษาจะเกิดพัฒนาการในตนเองอย่างเป็นองค์รวมทุกด้าน ทั้งพัฒนาการทางพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับร่างกาย(กายภาวนา) พัฒนาการทางสังคม(ศีลภาวนา) พัฒนาการทางจิตใจ(จิตภาวนา) และพัฒนาการทางปัญญา(ปัญญาภาวนา)

กระบวนการทำงานทั้งสี่ขั้นตอนนี้ ทำให้นักศึกษาได้พัฒนาตนเอง ตามแนวคิดทฤษฎีของบลูม (Bloom's Taxonomy) เนื่องจากกิจกรรมโครงการเป็นบทเรียนสำคัญที่นักศึกษาจะได้เรียนรู้และฝึกฝนได้อย่างเหมาะสม รู้จักการคิดการศึกษาค้นคว้า อธิบายความ แก่ปัญหา วิเคราะห์ เปรียบเทียบ ยอมรับ เลือกรวม พัง แบ่งปัน สนับสนุน ฯลฯ เห็นคุณค่าของความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ยินดีในความสำเร็จของโครงการของกลุ่มอื่น เป็นการปรับเข้าสู่ทัศนคติและค่านิยมที่ดี มีพัฒนาการทางพฤติกรรม จิตใจตั้งมั่นในความดีงาม เข้มแข็ง อดทน ขยัน กล้าหาญ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคต่างๆ และมีพัฒนาการทางปัญญาที่ดี มีทักษะกระบวนการคิดที่ดี มีความแยบคายในการชักชวนผู้อื่น ช่วยกันแก้ปัญหา เข้าใจความเป็นจริงของชีวิตของโลก หากมีพัฒนาการข้างต้น นักศึกษาก็จะเป็นผู้ที่พร้อมที่จะมีบทบาทเป็นกัลยาณมิตรให้กับผู้อื่นได้ต่อไปอีก

อย่างไรก็ตาม แทบทุกโครงการมักได้พบบทเรียนสำคัญว่า การจะไปเปลี่ยนแปลงผู้อื่นต้องเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองก่อน และระหว่างที่นักศึกษาได้เรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงตนเองจะทำให้เขาได้เกิดการเรียนรู้คุณความดีหรือคุณธรรมจากภายในและสั่งสมเป็นประสบการณ์ เป็นปัญญาญาณ เป็นพลังให้เกิดการสืบเนื่องไปสู่ผู้อื่น เป็นการเรียนรู้และพัฒนาต่อเนื่องไปไม่สิ้นสุด

กระบวนการเรียนรู้จากกิจกรรมโครงการเช่นนี้ จึงทำให้นักศึกษาได้รับความรู้ ข้อมูล แนวคิด หลักการ ทฤษฎีต่าง ๆ และยังสามารถพัฒนานิสัย พฤติกรรม ความมีวินัย ความรับผิดชอบ การเข้าใจผู้อื่น การทำงานเป็นกลุ่ม ตลอดจนความสามารถในการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งสอดคล้องและเป็นไปตามกรอบการเรียนรู้และมาตรฐานผลการเรียนรู้ ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย (Thai Qualifications Framework for Higher Education) (TQF:HEd) ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านคุณธรรมจริยธรรม (Ethics and Moral) ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะทางปัญญา (Cognitive Skills) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ (Interpersonal Skills and Responsibility) และด้านทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงตัวเลขการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Numerical Analysis, Communication and Technology Skills)

สำหรับโครงการที่นักศึกษาจัดทำขึ้นนั้น แบ่งได้ตามลักษณะของกิจกรรม ซึ่งนักศึกษาสามารถเลือกทำได้ตามความสนใจ ดังนี้

1. โครงการประเภทสำรวจ

โครงการประเภทสำรวจเป็นโครงการประเภทศึกษาค้นคว้า เก็บรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง อาจเป็นการค้นหาสาเหตุของปัญหา สำรวจความคิดเห็นหรือเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เช่น โครงการท่องเที่ยวเมืองสุพรรณบุรี โครงการสำรวจการใช้ค่าครองชีพในหนังสือพิมพ์ โครงการรื้อรูปงานของพ่อ เป็นต้น

2. โครงการประเภทการทดลอง

โครงการประเภทการทดลอง เป็นโครงการที่ต้องออกแบบทดลองเพื่อการศึกษาผลการทดลองว่าเป็นไปตามสมมติฐานหรือไม่ โครงการประเภทนี้ต้องสรุปความรู้หรือผลการทดลองเป็นหลักการ หรือแนวทางการปฏิบัติไว้ เช่น โครงการทดลองเก็บรักษาปลาสมปักให้นานขึ้น โครงการทดลองแปรรูปไข่นกกระทา เป็นต้น

3. โครงการประเภทสิ่งประดิษฐ์

โครงการประเภทสิ่งประดิษฐ์ เป็นโครงการที่ประยุกต์หลักการทางวิทยาศาสตร์เข้าสู่กระบวนการปฏิบัติ โดยอาศัยเครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ เพื่อประดิษฐ์ชิ้นงานใหม่ อาจเป็นของใช้ เป็นเครื่องประดับจากวัสดุเหลือใช้ หรือนำวัสดุท้องถิ่นที่มีมากมายมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น โครงการการประดิษฐ์เครื่องดนตรีจากวัสดุเหลือใช้ โครงการการประดิษฐ์เครื่องช่วยฝึกทักษะการออกเสียง เป็นต้น

4. โครงการประเภททฤษฎี

โครงการประเภททฤษฎี เป็นโครงการที่มีลักษณะเป็นการหาความรู้ใหม่ โดยการรวบรวมข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติ แล้วอภิปราย หรือเป็นโครงการที่ศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกิดจากข้อสงสัย อาจเป็นการนำบทเรียนมาขยาย เพื่อศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมให้ได้รับความรู้ในแง่มุมที่กว้างและลึกกว่าเดิม เช่น โครงการการศึกษาคำภาษาต่างประเทศในภาษาไทย โครงการการศึกษาข้อคิดจากเรื่องสั้นร่วมสมัย เป็นต้น

การทำโครงการข้างต้นมีขั้นตอนการปฏิบัติ ดังนี้

1. การเลือกหัวข้อโครงการ

นักศึกษาจะต้องคิดและเลือกหัวข้อโครงการด้วยตนเองหรือกลุ่มว่า อยากจะศึกษาเรื่องใด เหตุใดจึงอยากศึกษา หัวข้อโครงการมักได้มาจากปัญหา คำถามหรือความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ของนักศึกษาเอง หัวข้อโครงการควรเฉพาะเจาะจงและชัดเจน หัวข้อโครงการที่ดีควรมีแหล่งข้อมูลที่จะช่วยกระตุ้นให้เกิดความคิดและความสนใจหลายแหล่งด้วยกัน เช่น จากการทำหนังสือ เอกสาร บทความ การเยี่ยมชมสถานที่ต่างๆ การฟังบรรยายทางวิชาการ การเข้าชมนิทรรศการ การสนทนา การสัมภาษณ์ หรือการสังเกตปรากฏการณ์ต่างๆ รอบตัว เป็นต้น

การกำหนดหัวข้อโครงการ ควรคำนึงถึงความเหมาะสมในเรื่องต่างๆ เช่น ระดับความรู้ความสามารถของนักศึกษา วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ งบประมาณ ระยะเวลา ความปลอดภัย และแหล่งความรู้ เป็นต้น

2. การวางแผนและเขียนเค้าโครงของโครงการ

การวางแผนการทำโครงการและการเขียนเค้าโครงของโครงการต้องวางแผนล่วงหน้า เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปอย่างรัดกุมและรอบคอบ ไม่สับสน จากนั้นจึงนำเสนอต่ออาจารย์ผู้สอน เพื่อขอความเห็นชอบก่อนดำเนินการขั้นต่อไป เค้าโครงของโครงการโดยทั่วไปต้องแสดงแนวคิด แผนงาน และขั้นตอนการทำโครงการ ตามหัวข้อต่อไปนี้

2.1 ชื่อโครงการ ควรเป็นข้อความที่กะทัดรัด ชัดเจน สื่อความหมายได้ตรง

2.2 ชื่อผู้ทำโครงการ

2.3 ชื่ออาจารย์ผู้สอน

2.4 หลักการและเหตุผลของโครงการ ส่วนนี้เป็นการอธิบายว่า เหตุใดจึงเลือกทำโครงการเรื่องนี้ เรื่องที่เลือกมีความสำคัญอย่างไร มีหลักการ หรือทฤษฎีอะไรที่เกี่ยวข้อง เป็นเรื่องใหม่ หรือมีผู้อื่นได้ศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้ไว้บ้างแล้ว ถ้ามี ได้ผลอย่างไร เรื่องที่ทำได้ขยายเพิ่มเติม หรือปรับปรุงจากเรื่องที่ผู้อื่นทำไว้อย่างไร หรือเป็นการทำซ้ำเพื่อตรวจสอบผล

2.5 จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ ควรมีความเฉพาะเจาะจง และสามารถวัดได้ เป็นการบอกขอบเขตของงานที่จะทำได้ชัดเจนขึ้น

2.6 สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า (ถ้ามี) สมมติฐานเป็นคำตอบ หรือคำอธิบายที่คาดไว้ล่วงหน้า อาจจะถูกหรือผิดก็ได้ การเขียนสมมติฐานควรมีเหตุผล มีทฤษฎีหรือหลักการรองรับ และเป็นข้อความที่มองเห็นแนวทางในการดำเนินการทดสอบได้

2.7 วิธีดำเนินงานและขั้นตอนการดำเนินงาน ประเด็นนี้ควรอธิบายว่า จะออกแบบการสำรวจ การทดลองหรือประดิษฐ์สร้างสรรค์สิ่งใด อย่างไร จะเก็บข้อมูลอะไรบ้าง รวมทั้งระบุวัสดุอุปกรณ์ที่คาดว่าจะจำเป็นต้องใช้

2.8 ผลที่คาดว่าจะได้รับ เป็นการคาดหวังถึงผลการดำเนินการตามโครงการ ผลที่คาดคะเนนี้ต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

2.9 เอกสารอ้างอิง คือ รายชื่อเอกสารที่นำมาใช้อ้างอิงเพื่อประกอบการทำโครงการ

3. การดำเนินงานตามโครงการ

เมื่อเค้าโครงของโครงการได้รับความเห็นชอบจากอาจารย์ผู้สอนแล้ว ขั้นตอนต่อไป คือ การลงมือปฏิบัติงานตามขั้นตอนที่ระบุไว้ นักศึกษาต้องพยายามทำตามแผนงานที่วางไว้ เตรียมวัสดุอุปกรณ์และสถานที่ให้พร้อมปฏิบัติงานด้วยความละเอียดรอบคอบ คำนึงถึงความประหยัดและปลอดภัยในการทำงาน ตลอดจนการบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ว่าได้ดำเนินได้ไปบ้าง ได้ผลอย่างไร มีปัญหาและข้อคิดเห็นอย่างไร พยายามบันทึกให้เป็นระเบียบและครบถ้วน ระหว่างการดำเนินงานในขั้นตอนนี้ จะต้องมีการรายงานความคืบหน้าแก่อาจารย์ผู้สอนเป็นระยะ

4. การเขียนรายงาน

การเขียนรายงานเกี่ยวกับโครงการ เป็นการสื่อสารให้ผู้อื่นได้เข้าใจถึงแนวคิด วิธีการดำเนินงาน ผลที่ได้รับ ตลอดจนข้อสรุปและข้อเสนอแนะต่างๆ เกี่ยวกับโครงการนั้น การเขียนโครงการควรใช้ภาษาที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย ชัดเจนและครอบคลุมประเด็นสำคัญๆ ทั้งหมดของโครงการ

การเขียนรายงานโครงการ เป็นส่วนหนึ่งของการนำเสนอผลงานของโครงการ ที่นักศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าตั้งแต่ต้นจนจบ การกำหนดหัวข้อในการเขียนรายงานโครงการอาจไม่ระบุตายตัวเหมือนกันทุกโครงการ แต่ส่วนประกอบของหัวข้อในรายงานต้องเหมาะสมกับประเภทของโครงการ

องค์ประกอบของการเขียนรายงานโครงการโดยทั่วไป แบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

4.1 ส่วนต้น ประกอบด้วย ชื่อโครงการ ชื่อผู้ทำโครงการ สถานศึกษา และวันเดือนปีที่จัดทำ ชื่ออาจารย์ผู้สอน คำนำ สารบัญ สารบัญตารางหรือภาพประกอบตลอดจนบทคัดย่อ (ถ้ามี) เป็นต้น

4.2 ส่วนเนื้อเรื่อง ประกอบด้วย บทนำเพื่ออธิบายความเป็นมา ความสำคัญของโครงการ เหตุผล หรือเหตุจูงใจในการเลือกหัวข้อโครงการ วัตถุประสงค์ของโครงการ สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า (ถ้ามี) และวิธีการดำเนินงาน อาจเขียนเป็นตารางแผนผังโครงการ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามหัวข้อเรื่อง ตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการ และพิสูจน์สมมติฐานตามประเด็นที่กำหนด เพื่อชี้ให้เห็นระบบการทำงานอย่างมีเป้าหมาย ตอนท้ายของเนื้อเรื่องควรมีสรุปลงผลการศึกษา เป็นการอธิบายคำตอบที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าตามหัวข้อย่อยที่กำหนดไว้ ตลอดจนการอภิปรายผล บอกประโยชน์หรือคุณค่าของผลงานที่ได้ และบอกข้อจำกัดหรือปัญหา อุปสรรค (ถ้ามี) พร้อมทั้งบอกข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้าโครงการที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน

4.3 ส่วนท้าย ประกอบด้วย บรรณานุกรมหรือเอกสารอ้างอิง เป็นเอกสารที่ผู้ศึกษาค้นคว้า ซึ่งมีหลายประเภท เช่น หนังสือ ตำรา บทความ เป็นต้น รวมทั้งภาคผนวก

5. การนำเสนอผลงาน

การนำเสนอผลงานเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการทำโครงการ การนำเสนอผลงานอาจทำได้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับความเหมาะสมต่อประเภทของโครงการ เนื้อหา เวลาตลอดจนสาขาวิชาที่นักศึกษาสังกัด เพื่อจะได้นำเสนองานตามความถนัดและความสนใจ เช่น การนำเสนองานโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ การทำมัลติมีเดีย การทำภาพยนตร์สั้น การแสดงบทบาทสมมติ การเล่าเรื่อง สถานการณ์จำลอง การสาธิต การจัดนิทรรศการ เป็นต้น การแสดงผลงานนั้นควรสร้างความสนใจได้ดี ชัดเจน เข้าใจง่ายและมีความถูกต้อง

การทำโครงการวิชา HG 008 ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารได้กำหนดให้นักศึกษาปฏิบัติตามขั้นตอนต่างๆ ข้างต้น และพบว่า นักศึกษาสนใจและกระตือรือร้นที่จะทำงานให้สำเร็จลุล่วง แม้ว่าผลงานส่วนใหญ่จะเป็นโครงการประเภทสำรวจ แต่ล้วนเป็นโครงการที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ ตัวอย่างเช่น กิจกรรมโครงการร้อยรูปงานของพ่อ เป็นโครงการที่มีจุดมุ่งหมาย ศึกษาเรื่องราวและเก็บรวบรวมภาพเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ด้วยเหตุที่นักศึกษาเห็นว่า พระองค์ได้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจมากมายเพื่อพสกนิกรชาวไทย นักศึกษาได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลและภาพ นำมาประชุมปรึกษาหารือกัน จำแนกพระราชกรณียกิจเกี่ยวกับพสกนิกรชาวไทยของพระองค์ออกเป็น 8 ด้าน คือ ด้านการเกษตร ด้านความเป็นอยู่ของประชาชน ด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านสาธารณสุข ด้านการศึกษา ด้านศาสนา ด้านศิลปวัฒนธรรม และด้านกีฬา ส่วนโครงการบ้านพิพิธภัณฑสถาน : สโมสรนักสะสม และโครงการสืบสานมวยไชยา ศิลปะของชาติ เป็นโครงการที่นักศึกษาสนใจศึกษาเรื่องราวทางวัฒนธรรมที่ผู้คนส่วนใหญ่ไม่ทราบหรือไม่สนใจ ผ่านขั้นตอนการทำงานต่างๆ

ทั้งการสืบค้นข้อมูลเอกสาร การประชุมปรึกษา การพิจารณาข้อมูล การไปสำรวจยังสถานที่จริง และการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง รวบรวม จัดกระทำข้อมูล หลังจากนั้นจึงหาวิธีการนำเสนอผลงานที่เหมาะสม

โครงการต่างๆ ที่นักศึกษาได้ร่วมกันคิดและปฏิบัติ เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่เสริมการเรียนการสอนแบบไฮบริด (UTCC Hybrid Learning System) ที่นักศึกษาได้ศึกษาทฤษฎีพื้นฐานด้วยตนเองจากบทเรียนออนไลน์ (Online) ในระบบ E-Learning โดยผ่านอินเทอร์เน็ต (Internet) และเข้าร่วมกิจกรรมแบบ face-to-face ในชั้นเรียน นำความรู้และทักษะต่าง ๆ ไปคิดและทำงานโครงการบูรณาการชั้น

การทำงานตามโครงการเหล่านี้ ทำให้นักศึกษาได้รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ ได้มีโอกาสลงมือศึกษาค้นคว้าหาคำตอบ ตลอดจนการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และร่วมกันพิจารณา นำเสนอผลงานให้น่าสนใจ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นความสำคัญของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการคิด ตามแนวคิดทฤษฎีของบลูม (Bloom's Taxonomy) และสอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ ดังแบบจำลองการศึกษา 1-2-3-4 หรือกระบวนการ 3 ป. ต่อเนื่อง ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เมื่อมารวมกลุ่มกัน แต่ละคนจะต้องตั้งใจทำงานอย่างเต็มที่ ร่วมมือกันดำเนินงานตามโครงการด้วยความเชื่อมั่นและรอบคอบ มีความสนใจใฝ่รู้ ศึกษาข้อมูลรอบด้าน มีกระบวนการคิดอย่างแยกกายทั้งภายในจิตใจและสมองของตนและนำมาปรึกษาหารือกัน เกิดเป็นกระบวนการทำงานที่ถูกต้องเหมาะสมเพื่อแสวงหาคำตอบที่ต้องการ

บทสรุป

จุดมุ่งหมายของการศึกษาในปัจจุบัน คือ การพัฒนาความสามารถทางการคิดเพราะความสามารถทางการคิดเป็นเครื่องช่วยให้นักศึกษาสามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นเครื่องมือสำหรับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องด้วยตนเอง ท่ามกลางความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของโลก และในสภาวะที่เศรษฐกิจและสังคมได้เปลี่ยนแปลงเป็นสังคมแห่งข้อมูลข่าวสาร การรับและการใช้ข้อมูลที่มากมายและเร่งด่วน จำเป็นต้องเตรียมพร้อมให้ทุกคนพัฒนาความสามารถในการคิดและไตร่ตรองอย่างรอบคอบ นักศึกษาซึ่งเป็นผู้เรียนรู้และสะสมประสบการณ์ชีวิตจะต้องมีวิธีการที่จะรับรู้ข่าวสาร รู้จักเลือกใช้ข้อมูลที่เหมาะสม เพราะข้อมูลข่าวสารจำนวนมากเหล่านั้น อาจมีบางข้อมูลที่ไม่จำเป็นไม่มีประโยชน์หรือไม่มีคุณค่ามากพอ

การเรียนแบบไฮบริดของมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย (UTCC Hybrid Learning System) มีทั้งการเรียนการสอนแบบ E-Learning ที่มีบทเรียนออนไลน์ (Online) กับการเรียนการสอนในชั้นเรียน (face-to-face)

บทเรียนออนไลน์ (Online) แบ่งเนื้อหาบทเรียนเป็น 4 ทักษะ คือ การฟัง การพูด การอ่านและการเขียน นอกจากนี้ บทเรียนได้ถูกออกแบบในระบบ LMS (Learning Management System) ซึ่งสนับสนุนการมีปฏิสัมพันธ์ ระหว่างผู้เรียนกับเนื้อหาสาระ ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน และระหว่างผู้เรียนด้วยกัน นักศึกษาสามารถใช้เครื่องมือสื่อสารในรูปแบบต่างๆ ได้ เช่น Webboard, Chat Room, E-Mail เป็นต้น ซึ่งได้ช่วยประหยัดเวลาในการอธิบายทฤษฎีเบื้องต้นที่นักศึกษาสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองเต็มตามศักยภาพที่เขามีอยู่ ส่วนการเรียนในชั้นเรียน (face-to-face) เป็นกิจกรรมที่เน้นกระบวนการคิด ให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง นักศึกษาจะมีโอกาสพูดคุยซักถาม ทำงานหรือปรึกษางานกลุ่มเพื่อพัฒนากระบวนการคิดอย่างเต็มที่ นักศึกษาจะรู้สึกสนุกสนาน ตื่นตาตื่นใจกับกิจกรรมต่างๆ

การทำงานกลุ่มโดยเฉพาะการทำกิจกรรมโครงการ นักศึกษาจะได้เรียนรู้การรับฟังผู้อื่น การนำเสนอ ข้อคิดความเห็นของตนเองต่อกลุ่มและหน้าชั้นเรียน ได้มีโอกาสฝึกคิด ฟัง พูด อ่านและเขียนอยู่เสมอได้พัฒนานิสัย พฤติกรรม ความมีวินัย ความรับผิดชอบ การเข้าใจผู้อื่น การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ตลอดจนความสามารถในการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งสอดคล้องและเป็นไปตามกรอบการเรียนรู้และมาตรฐานผลการเรียนรู้ ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย (Thai Qualifications Framework for Higher Education) (TQF:HEd) ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านคุณธรรมจริยธรรม (Ethics and Moral) ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะทางปัญญา (Cognitive Skills) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ (Interpersonal Skills and Responsibility) และด้านทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Numerical Analysis, Communication and Technology Skills)

นอกจากนี้ กิจกรรมโครงการที่นำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้และประเมินผล วิชา HG 008 ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารนั้น เป็นกิจกรรมที่เปิดกว้าง ให้โอกาสนักศึกษาพัฒนาทักษะ ความสนใจของตนเองและกลุ่มอย่างอิสระ ซึ่งอาจเป็นเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่นักศึกษาสนใจ เลือกศึกษา โดยไม่ได้กำหนดให้นักศึกษาทำเฉพาะเนื้อหาเกี่ยวกับวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารเท่านั้น นักศึกษาจึงสามารถเลือกทำงานในเรื่องที่สนใจ ไม่ถูกกำหนดหรือบังคับโดยไม่สมควรใจ

การจัดการเรียนรู้แบบโครงการเป็นการออกแบบการเรียนรู้อย่างหนึ่ง ที่ช่วยพัฒนากระบวนการคิดได้เป็นอย่างดี แต่อาจารย์ผู้สอนควรแนะนำให้ผู้เรียนรู้จักจัดการกับตนเอง จัดการกับงานที่มีตามกำหนดเวลา ผนวกไปกับการสอนทักษะเบื้องต้นบางอย่างที่ต้องใช้ในการทำงาน เช่น การเก็บรวบรวมข้อมูลให้เป็นระบบ เป็นต้น โดยไม่สร้างความเครียดให้กับผู้เรียน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพัฒนาการคิด เพราะการใช้ความคิดเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อการดำเนินชีวิต ผู้ที่คิดได้เฉียบแหลม ทันสมัย ไม่เหมือนใครและคิดได้ก่อนใครจะเป็นผู้ที่ได้เปรียบ สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและประสบผลสำเร็จทั้งชีวิตส่วนตัวและการทำงาน

บรรณานุกรม

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2547. พิมพ์ครั้งที่7. การคิดเชิงวิพากษ์. กรุงเทพมหานคร: บริษัทซัดเซสมิเดีย จำกัด. _____ . 2543. **ปั้นสมองของชาติ : ยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทซัดเซสมิเดีย จำกัด. แก้วตา กรุงวงศ์. 2553. “การสอนวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารในระบบการเรียนแบบไฮบริดของมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.” บทความประกอบการสัมมนา UTCC Academic Week 18 – 22 มกราคม 2553 ฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. 2550. “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 – 2554)”.
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. 2541. **การปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวคิด 5 ทฤษฎี**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไอเดียสแควร์.
_____. 2546. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ.2545**. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

- คณะกรรมการอุดมศึกษา, สำนักงาน. 2552. “กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2552และ
แนวทางการปฏิบัติ.” เอกสารแนบท้ายประกาศคณะกรรมการอุดมศึกษา เรื่อง แนวทางการปฏิบัติ
ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2552. (อัครา)
- ชยุต จุลชาติ. 2548. “การพัฒนาชุดการสอนเพื่อพัฒนาการคิด สำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาประเภทวิชา
พาณิชยกรรม ระดับปวช. 2 โรงเรียนวานิชพณิชยการ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขา
เทคโนโลยีการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ทศนา แคมมณี. 2551. พิมพ์ครั้งที่ 8. ศาสตร์การสอน องค์ความรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทศนา แคมมณี, พิมพ์นธ์ เดชะคุปต์, ศิริชัย กาญจนวาสี, ศิริธร วิริยะสินธุ์และนวลจิตต์ เขาวีรดิพงษ์.
2542. การเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูป
การศึกษาแห่งชาติ.
- _____. 2540. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาแห่งชาติ.2540.
- ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. 2551. การพัฒนาการคิด. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดเทคนิคพรินติ้ง.
- พระมหาพงศ์นรินทร์ ฐิตวิโส. 2552. คู่มือโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวาย
ในหลวง.” กลุ่มกัลยาณมิตรเพื่อการเสริมสร้างเครือข่ายวิถีพุทธ มูลนิธิโรงเรียนรุ่งอรุณ เข้าถึงจาก
<http://www.moralproject.net>.
- พิมพ์นธ์ เดชะคุปต์. 2545. พิมพ์ครั้งที่ 2. การเรียนการสอนที่เห็นผู้เรียนเป็นสำคัญ: แนวคิด วิธีและ
เทคนิคการสอน. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.).
- ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร, สาขาวิชา. 2552. คู่มือการสอนวิชา HG 001 ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร.
กรุงเทพมหานคร: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. (อัครา)
- _____. 2553. ประมวลรายวิชา วิชา HG 008 ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร. กรุงเทพมหานคร: คณะ
มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. (อัครา)
- เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. 2550. การจัดการเรียนรู้แบบโครงการ. กรุงเทพมหานคร: สำนัก
มาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ กระทรวงศึกษาธิการ.
- ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์และอุษา ชูชาติ. 2544. ฝึกสมองให้คิดอย่างมีวิจารณญาณ. กรุงเทพมหานคร:
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- _____. 2545. การเรียนรู้รูปแบบใหม่: ยุทธศาสตร์ด้านนโยบายและการใช้ทรัพยากร.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สุคนธ์ สินธพานนท์, วรณี วรณเลิศลักษณ์และพรณี สินธพานนท์. 2551. พิมพ์ครั้งที่ 3. พัฒนาทักษะ
การคิดพิชิตการสอน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เสียงเชียงใหม่.
- Phramaha Pongnarin Thitavamsa, “An Analytical Study of Process of Learning in Theravada Buddhism,”
Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2005 เข้าถึงจาก<http://www.moralproject.net>.